

บทที่ ๓

อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งสัจจะนิยม คือเป็นศาสนาแห่งความจริง ทนต่อการพิสูจน์ได้ตลอดกาล พุทธศาสนิกชนที่นำคำสอนของพระพุทธองค์มาประพฤติปฏิบัติย่อมจะเห็นผลจริงในชีวิตดังคำสอน พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “ ทำดีย่อมได้ผลแห่งความดี ทำชั่วย่อมเห็นผลแห่งความชั่วที่ทำ ” ดังนั้นมนุษย์กระทำสิ่งใดก็ตามที่เป็นเหตุและปัจจัยให้เกิดขึ้น ตัวของมนุษย์เองก็ย่อมจะได้รับผลของสิ่งนั้นเสมอไม่เป็นอย่างอื่น ถ้ากระทำความชั่ว ผลที่ได้ก็จะเป็นความทุกข์ความเดือดร้อนใจแก่ผู้ทำนั่นเอง ถ้ากระทำความดีก็ย่อมจะได้รับความสุขความเจริญ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกผลที่ได้รับจากการทำความดีนี้ว่า “ อานิสงส์ ” สำหรับเรื่องอานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการศึกษา คือ (๑) ความหมายของอานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) อานิสงส์ที่ได้รับจากการให้ทาน (๓) อานิสงส์ที่ได้รับจากการรักษาศีล (๔) อานิสงส์ที่ได้รับจากการเจริญภาวนา และ (๕) บุญญวิบาก การให้ผลของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

คำว่า อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ถ้าหากจะอธิบายตามความหมายของรูปศัพท์ก็สามารถอธิบายได้คือ อานิสงส์ หมายถึง ผลที่จะได้รับคือผลตอบแทนที่บุคคลจะได้รับนั่นเอง หรือกระแสแห่งการไหลมาเนืองๆของสิ่งที่จะได้รับ สิ่งทีบุคคลพึงจะได้รับ บุญ หมายถึง การกระทำความดีทุกอย่าง เพื่อชำระกิเลสเครื่องเศร้าหมองของจิตใจให้สะอาดปราศจาก โลภะ โทสะ โมหะ และเพื่อสร้างความสุขสงบให้กับตนเองทั้งชาติภพปัจจุบันและชาติภพหน้า ดังนั้นอานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง สิ่งทีบุคคลผู้กระทำความดีจะได้รับหรือผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความดี ผลประโยชน์ตอบแทนที่เกิดจากการที่บุคคลสร้างความดีด้วยการบำเพ็ญสร้าง ทาน ศีล ภาวนา หรือเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ นั่นเอง^๑

อานิสงส์การให้ผลบุญนั้นจะเร็วหรือช้า ก็อยู่ที่ตัวบุคคลที่เราไปทำบุญด้วย คือถ้าหากเราไปทำบุญกับบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นเนื่อนาบุญชั้นดีที่สุดในพระพุทธศาสนา เราก็จะเห็นอานิสงส์ของบุญอย่างรวดเร็วหรือเห็นผลในทันทีทันใดภายใน ๓ วัน ๗ วัน ได้แก่ การทำบุญกับพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ พระอนาคามี บุคคลใดได้ทำบุญกับท่านเหล่านี้ จะเห็นอานิสงส์ของบุญ

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๔๓.

เร็วที่สุดภายใน ๓ วัน ๗ วัน ส่วนการทำบุญกับพระโสดาบัน พระสกทาคามี จะเห็นอานิสงส์ของบุญ ชำรงลงมา การทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีล จะเห็นอานิสงส์ของบุญซ้ำกว่า พระโสดาบันและ พระสกทาคามี ดังเช่นในสมัยพุทธกาล มีชายยากจน ชื่อว่า นายกากวฬียะ มีชีวิตที่ยากจนหาเลี้ยงชีพ ด้วยความยากลำบากตลอดวัน วันหนึ่งภรรยาได้เตรียมข้าวกับใบผักกาดดอง เป็นข้าวยากูเปรี้ยว ที่จะให้สามีไปกินตามประสาคนยากจน ขณะนั้น พระมหากัสสปะเถระเจ้า ออกจากนิโรธสมาบัติพอดี มีความปรารถนาที่จะอนุเคราะห์คนยากจนเสียใจ จึงถือบาตรไปยืนอยู่หน้าประตูเรือนของนายกากวฬียะ ฝ่ายภรรยาเห็นพระมหากัสสปะเถระเจ้า ก็เกิดความศรัทธาเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง เกิดความปิติในใจ และได้นำข้าวยากูเปรี้ยวถวายแก่พระมหากัสสปะนั้นด้วยความเลื่อมใส พระมหากัสสปะเถระได้นำ ข้าวยากูเปรี้ยวไปถวายแก่พระพุทธเจ้าอีกต่อหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้ทรงพยากรณ์ว่า “ดูก่อน กัสสปะ นับแต่วันนี้ไปอีก ๗ วัน นายกากวฬียะผู้นี้จะได้รับการแต่งตั้งเป็นเศรษฐี จากพระเจ้าพิมพิสารราชาธิบดี” เมื่อครบ ๗ วันดังที่พระพุทธเจ้าทรงทำนาย นายกากวฬียะคนยากไร้และภรรยาผู้ยากจน ก็ได้รับการแต่งตั้งจากพระเจ้าพิมพิสารให้เป็นเศรษฐี ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทำนายไว้ทั้งนี้ก็ด้วยอำนาจอานิสงส์ของบุญที่ได้ทำบุญถวายทานให้กับพระมหากัสสปะและพระพุทธเจ้า^๒

อานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง การให้อานิสงส์ของบุญ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ปรากฏในสมัยพุทธกาล จะได้กล่าวถึงบุคคลในสมัยของพระพุทธองค์ที่ได้ทำบุญด้วยวิธีต่างๆแล้วพวกเขาได้รับอานิสงส์ผลแห่งบุญที่ย้อนกลับมาตอบแทนคุณความดีที่พวกเขาได้กระทำอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำตัวอย่างของบุคคลในสมัยพุทธกาลที่ได้รับอานิสงส์ผลบุญที่เกิดจากการทำบุญให้ทาน อานิสงส์ผลบุญที่เกิดจากการรักษาศีล และอานิสงส์จากการเจริญสมาธิภาวนา มาแสดงเพื่อให้เห็นถึงอานุภาพแห่งบุญที่ได้ทำ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการทำบุญให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนานั้นทราบว่าการทำบุญที่ตนเองได้ทำนั้นเป็นสิ่งที่ทำแล้วไม่สูญเปล่า จะย้อนกลับมาให้ผลตอบแทนอย่างแน่นอน ดังรายละเอียดละเอียดดังนี้

๓.๒ อานิสงส์ที่ได้รับจากการให้ทาน

อานิสงส์ที่ได้รับจากการทำทานก็คือ ผลตอบแทนที่บุคคลผู้ทำบุญด้วยวิธีการให้ทานพึงจะได้รับจากการให้ทานนั้น หรือจะเรียกว่าเป็นบุญที่เกิดจากการให้ทานก็ได้ อานิสงส์หรือผลต่างๆของการให้ทานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในพระสูตรตติยปิฎกหลายพระสูตรว่า การให้ทานนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดสำหรับช่วยส่งเสริมความร่วมมือกันในทางสังคม เป็นการเชื่อมช่องว่างทางสังคม และทางเศรษฐกิจ สร้างความรักใคร่ในหมู่คณะให้เกิดความสมัครสามัคคี ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ ถ้าบุคคลตั้งความปรารถนาที่จะไปเกิดในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง หลังจากให้ทาน คือ

^๒ปัญจสุทนี มัชฌิมนิคายยัฎฐกถา ตติยภาค หน้า ๑๒๒, อ้างโดย พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ.๙), กรรมที่ปณี เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕) , หน้า ๒๖๔- ๒๗๔.

ข้าว น้ำ ผ้า ยานดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์เขาจะบรรลุถึงความปรารถนานั้นได้ ถ้าเขาเป็นผู้มีศีล ไม่ใช่เป็นผู้ทุศีล”^๓ และทรงเน้นให้เห็นความสำคัญของผู้ให้ที่เป็นทานบดี ก็พึงได้รับการอนุเคราะห์ จากพระอริยบุคคลให้สมกับคุณความดีของตนที่ตนได้บำเพ็ญมา ดังพระพุทธพจน์ว่าทานบดี ย่อมได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากพระอรหันต์ และอานิสงส์ที่พึงได้รับอื่นๆ รวม ๗ ประการ คือ

๑. พระอรหันต์ย่อมอนุเคราะห์คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ ก่อนที่จะอนุเคราะห์คนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว

๒. พระอรหันต์ย่อมเข้าไปหาคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ ก่อนที่จะเข้าไปหาคนที่ไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว

๓. พระอรหันต์ย่อมรับทานของคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ ก่อนที่จะรับทานของคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว

๔. พระอรหันต์ย่อมแสดงธรรมแก่คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ ก่อนที่จะแสดงธรรมแก่คนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว

๕. กิตติศัพท์อันงามของคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีในการให้ทานสม่ำเสมอขจรไป

๖. คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอเข้าไปยังกลุ่มคนวรรณะที่ใดๆไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติตระกูลก็ตาม กลุ่มพราหมณ์ก็ตาม กลุ่มคหบดีก็ตาม กลุ่มสมณะก็ตาม ย่อมเป็นผู้แก้แค้นล้างอาย ไม่เก้อเขิน เข้าไปยังกลุ่มใดๆ เข้าไปโดยไม่ต้องกระดากอาย ไม่ต้องค้อมศีรษะให้ผู้ใด

๗. คนมีศรัทธาเป็นทานบดี ยินดีให้ทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ หลังจากตายแล้วย่อมจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๔

จากอานิสงส์ผลของการให้ทานทั้ง ๗ ประการดังกล่าวมานั้น จะเห็นว่า ข้อที่ ๑ – ๖ เป็นผลของการให้ทานที่เห็นอย่างประจักษ์ในชาติปัจจุบัน ส่วนข้อที่ ๗ เป็นผลจากการให้ทานที่จะพึงได้รับในสัมปรายภพ จะเห็นได้ว่าพระสูตรนี้ได้เน้นถึงบุคคลผู้ที่มีศรัทธาเป็นผู้ให้ทานอย่างสม่ำเสมอไม่ได้ขาดเท่านั้นจึงจะได้รับผลหรืออานิสงส์ของทานอย่างสมบูรณ์ นอกจากที่กล่าวมาแล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอานิสงส์ของทานในระดับพื้นฐานไว้อีก ๕ ประการ คือ

๑. ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก

๒. สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน

๓. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป

๔. ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์

^๓ อิง. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๓๕/๒๙๒.

^๔ อิง. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๕๗/๑๐๙-๑๑๑.

๕. ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๕

การให้ทาน ผู้ให้และผู้รับ ย่อมได้รับอานิสงส์ทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่สูญหายไปไหน สมดังพุทธภาษิตว่า “ ทายกผู้ให้โภชนะชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการแก่ปฏิกาคหก คือ

๑. ให้อายุ
๒. ให้อวรรณะ (ผิวพรรณ)
๓. ให้อสุขะ (ความสุข)
๔. ให้อพละ (กำลัง)
๕. ปฏิภาณ ให้อปัญญา

ครั้นให้สิ่งเหล่านี้แก่ผู้อื่นแล้ว ตนเองก็เป็นผู้พึงได้รับอายุ วรรณะ สุขะ พละและปฏิภาณเช่นเดียวกัน ”^๖ พระพุทธพจน์นี้ ชี้ให้เห็นลักษณะของกฏแห่งกรรมที่ว่า “ บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว ”^๗ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ผลของการให้ทานที่บุคคลพึงจะได้รับให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสถึงอานิสงส์ของทานไว้อีกว่าผู้ที่ให้สิ่งที่น่าพอใจ ย่อมได้สิ่งที่น่าพอใจผู้ที่ให้สิ่งที่เลิศ ย่อมได้สิ่งที่เลิศผู้ที่ให้สิ่งที่ดี ย่อมได้สิ่งที่ดีผู้ที่ให้สิ่งที่ประเสริฐ ย่อมได้สิ่งที่ประเสริฐเช่นกัน^๘

๓.๓ อานิสงส์ที่ได้รับจากการรักษาศีล

อานิสงส์ของการรักษาศีลนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวเน้นถึงอานิสงส์ที่เกิดจากการรักษาศีล ๕ เป็นหลัก เนื่องด้วยศีลทั้ง ๕ ข้อนั้น เป็นของปุถุชน หมายความว่า ศีล ๕ นั้นเป็นของมนุษย์ผู้ยังมีกิเลสครอบงำจิตให้เป็นเครื่องเศร้าหมองยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นอนุสัยสันดานในจิต ดังนั้น ผู้ใดก็ตามที่ประพฤติปฏิบัติตนงดเว้นหรือละเว้นจากการทำกายทุจริตทั้ง ๓ ประการ คือ ละเว้นจากการประพฤติดนินทาในกายทุจริตคือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักทรัพย์ และละเว้นจากการประพฤติดนินทาในกามผิดลูกเขาเมียเขารวมไปถึงการงดเว้นการประพฤติดนินทาซึ่งทางวาจาหรือที่เรียกว่าการละเว้นจากการประพฤติดนินทาซึ่งทางวจีทุจริตทั้ง ๔ ประการ คือ การละเว้นจากการพูดปด ละเว้นจากการพูดส่อเสียดผู้อื่น ละเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ และละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย^๙ และละเว้นจากการเสพสิ่งของมีนเมาสุราเมรัย คือมีศีล ๕ เป็นเครื่องประคองตนเองไม่ให้ตนเองไปละเมิด

^๕ อิง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

^๖ อิง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๕๘.

^๗ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๗๔ .

^๘ อิง. ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๔/๗๒.

^๙ พุทธทาสภิกขุ, ศีลธรรมะอย่างถูกวิธี, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๘.

เปียดเบียนเพื่อนมนุษย์ผู้ที่เกิดมาร่วมสังขมเดียวกับตนแล้ว บุคคลผู้นั้นจึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติกวาม
ดีงาม ประพฤติตนอยู่ในกายสุจริตทั้ง ๓ ประการ คือ มีเมตตาต่อสัตว์ ไม่ลักขโมยของผู้อื่นที่ไม่ใช่ของ
ของตน และ ไม่ประพฤติดิในสามภรรยาของผู้อื่น เป็นต้น

๓.๓.๑ ความหมายของอานิสงส์ของศีลที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ความหมายของคำว่า “ศีล” ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอน คือ
ในพระไตรปิฎกรวมไปถึงคำอธิบายที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาฎีกาทั้งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา
ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกันดังนี้ ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต
พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องศีล โดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยว่า
“มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสก เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้น
ขาดจากการประพฤติดิในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือ
สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”^{๑๐}

ในกฎทนต์สูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าตรัส ถึงศีล โดยทรงเรียกว่า
“สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่าการที่บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใส
สมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการถือเอา
สิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการประพฤติดิในกาม เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการ
พูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุเว้นจากการเสพของมึนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้
เป็นยัญซึ่งใช้ทุนทรัพย์และมีการ ตระเตรียมน้อยกว่า แต่มีผลานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติ ๓ ประการมี
องค์ประกอบ ๑๖ กว่า นิตยทานที่ทำสืบกันมากกว่าวิหารทาน และกว่าสธณคณนี้^{๑๑}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคพระพุทธโฆสจารย์^{๑๒} ได้อธิบายความหมายของ ศีล ไว้ว่า คำว่า
“ศีล” นี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อยไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด
แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล, แปลว่า
เกษม คือปลอดภัยทำให้เบากายเบาใจ อีกอย่างหนึ่งคำว่าศีลนี้ มีความหมายเป็นสื่อนะกล่าวคือเป็นมูล
ราก ส่วนคำว่า “สื่อนะ” นี้ก็คือกิริยาที่รวมเอาไว้อย่างดีหมายถึงความที่กรรมในทวารมีกายกรรมเป็น
ต้น ไม่กระจัดกระจายโดยความมีระเบียบอันด้อยอย่างหนึ่ง คือความเข้าไปรับไว้หมายถึง ความเป็นที่
รองรับโดยความเป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย หรืออีกนัยหนึ่งว่า

ศีล คือ เจตนา หมายถึง เจตนางดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น

^{๑๐} อิง. อนุฎก.(ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๙.

^{๑๑} ที.สี.(ไทย) ๙/๓๕๒/๑๔๗.

^{๑๒} พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลโดย สมเด็จพระพุทธมหาราช (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์
ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พิมพ์ที่ตั้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคล ผู้ดเว้นจากบาปกรรมมีปาณาติบาต เป็นต้น

ศีล คือ การสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว ในคัมภีร์วิมุตติมรรค พระอุปติสเถระ^{๑๓} กล่าวถึงความหมายของศีลไว้ว่า

ศีล หมายถึง ศีระยะ ความเย็น สันติ ดีเลิศ การกระทำปกติและสภาพปกติตามธรรมชาติของทุกซ์และสุข

ศีล หมายถึง ความเย็น มีอธิบายว่า ไม้จันทน์ที่มีความเย็นมากที่สุดช่วยทุเลาความร้อนของพิษไข้ในร่างกายได้ฉับไฉ ศีลก็ฉับนั้น คือ ช่วยทุเลาไข้ใจที่เกิดจากความสะดุ้งกลัวหลังจากศีลขาด และก่อให้เกิดปราโมทย์

ศีล หมายถึง สันติ มีอธิบายว่า ถ้าบุคคลมีศีล เขาจะมีความประพฤติเรียบร้อย ไม่สร้างความหวาดกลัวให้เกิดขึ้น

๓.๓.๒ ความหมายของอานิสงส์ของศีลในทัศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ, สันสกฤต^{๑๔} ให้ความหมายของศีลไว้ว่า “ ศีล คือความปกติของธรรมชาติ ธรรมชาติอันสัตบุรุษพึงทรงไว้ สภาวะความสำรวม ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๑๕} ได้ให้ความหมายของศีลไว้ว่า ศีล คือ ข้อบัญญัติที่กำหนดความปฏิบัติทางกายและวาจา ทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘

พุทธทาสภิกขุ^{๑๖} ได้อธิบายความหมายของศีลไว้ว่า ศีลหมายถึงความเป็นปกติ หรือปกติภาวะตามธรรมดา หมายความว่า ทำทุกอย่างอยู่ตามหน้าที่ที่ควรจะทำ แต่อยู่ในภาวะปกติ คือ ไม่เดือดร้อนไม่กระวนกระวายไม่ระส่ำระสาย ไม่มีความสกปรกความเศร้าหมองใดๆ เกิดขึ้น โดยเนื้อความ ศีล หมายถึง ระเบียบที่ได้บัญญัติขึ้นไว้สำหรับประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อให้เกิดภาวะปกติขึ้นมาที่กาย ที่วาจา ศีล คือการปฏิบัติเกี่ยวกับระเบียบการเป็นอยู่ทางภายนอก ศีลพัฒนาที่กาย ที่

^{๑๓}พระอุปติสเถระ, **วิมุตติมรรค**, แปลโดย คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙-๑๐.

^{๑๔}พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาจันทบุรีนฤนาถ, **ปทานุกรมบาลี-ไทย-อังกฤษ-สันสกฤต**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิล, ๒๕๑๓), หน้า ๘๓๗.

^{๑๕}ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕๗

^{๑๖}พุทธทาสภิกขุ, **ทาน ศีล ภาวนา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๕๖ - ๕๗.

วาจาให้เป็นกาย วาจาที่น่าดู เมื่อเรามีศีลเป็นพื้นฐานแล้ว เราจึงจะมีจิตที่เป็นสมาธิได้ง่าย ถ้ามีศีลดี สมาธิก็ง่าย

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๑๗} ทรงแสดงทัศนะ เรื่องความหมายของศีลไว้ว่า ศีล แปลตามศัพท์ว่า ปกติ หมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่ เป็นปกติ(อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติเรียบร้อย หมายถึง ความปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควร ประพฤติ ศีล ๕ หรือ เบญจศีล คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้ เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๑๘} ได้ให้ความหมายของศีล ไว้ว่า ความประพฤติดีทางกาย และวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ใน ความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกหัด กายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ; มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา (ข้อ ๑ ในไตรสิกขา, ข้อ ๒ ในบารมี ๑๐, ข้อ ๒ ในอริยทรัพย์ ๗, ข้อ ๒ ในอริยวัฑฒิ ๕)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๙} กล่าวไว้ในหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธว่า ศีล ๕ ใน บาลีชั้นเดิมส่วนมากเรียกว่า สิกขาบท ๕ หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษา บ้างเรียก ว่า ธรรม ๕ เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเป็นเบื้องต้นที่จัดว่าเป็นผู้มีศีล สมัยต่อมา จึงเกิด มีคำว่า เบญจศีล ซึ่งในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้น อปทาน-พุทธวงศ์ (รวมถึงวินัย.; ขุ.ปฎิ.บาง แห่ง) ต่อมาในสมัยหลัง มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่าเป็น นิจศีล หมายถึงศีลที่คฤหัสถ์ควรรักษาเป็นประจำ บ้าง เรียกว่ามนุษยธรรม หมายถึงธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์บ้าง การรักษาศีล ๕ เป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกันทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดีปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อนวุ่นวาย สังคมร่มเย็นแต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียนผู้อื่นโดยรักษาศีล ๕ แล้ว ควรฝึกยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัวให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาขึ้นต่อวัตถุและการเสพบริโภคมากนัก พร้อมทั้งหันไปใช้เวลาแก่การ เพื่อแผ่บำเพ็ญประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจและปัญญามากขึ้น ด้วยการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถ

กล่าวโดยสรุปแล้ว ศีล ๕ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นปกติเป็นช่องดเว้นจากบาปทั้งหลาย

^{๑๗} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), ความจริงที่ต้องเข้าใจ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๕.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ภูมิธรรมชาวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมมิก จำกัด), ๒๕๕๒, หน้า ๒๔-๒๕.

ทั้งปวง สำรวมอดทนอดกลั้นต่อโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ล่วงละเมิดผู้อื่นด้วยกายหรือด้วยวาจาเพื่อให้เกิดความปกติเรียบร้อยสงบสุขในสังขมระงับความเดือดเนื้อร้อนใจทั้งตนเองและผู้อื่นเป็นข้อฝึกข้อปฏิบัติเบื้องต้นในชีวิตประจำวันสำหรับฆราวาสเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามสงบและเป็นฐานปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไป

๓.๓.๓ อานิสงส์ของการรักษาศีล ๕

อานิสงส์ของการรักษาศีลโดยรวมนั้นก็จะสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีสงบเรียบร้อยมีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังพุทธพจน์ ในพระไตรปิฎก^{๒๐} เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาธรรมโปรดอุบาสก อุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลิกามกล่าวโดยสรุปอานิสงส์ของการรักษาศีลได้ดังนี้

๑. อานิสงส์ข้อที่ ๑ ย่อมได้โภคทรัพย์ใหญ่หลวงซึ่งมีความไม่ประมาณเป็นเหตุ
 ๒. อานิสงส์ข้อที่ ๒ กิตติศัพท์อันดีงามย่อมกระฉ่อนไป
 ๓. อานิสงส์ข้อที่ ๓ เข้าไปหาบริษัทใดๆ เช่น ชัตติยบริษัท พราหมณบริษัท คหบดี บริษัทสมณบริษัท ย่อมเป็นผู้แก่แล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไปหาบริษัทนั้น ๆ
 ๔. อานิสงส์ข้อที่ ๔ ย่อมไม่หลงลืมสติ
 ๕. อานิสงส์ข้อที่ ๕ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๒๑} ได้กล่าวเรื่องอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ ไว้ดังนี้

๑. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรงปราศจากโรคภัยอายุยืนยาว ไม่มีศัตรูเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บไม่มีอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะทำให้บาดเจ็บหรือสิ้นอายุเสียก่อนวัยอันสมควร
๒. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๒ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพมักจะประสบช่องทางที่ดี มั่งมีทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปด้วยภัยต่างๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย เป็นต้น
๓. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๓ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักได้พบรักแท้ที่จริงจังจริงใจ ไม่อกหัก มีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่าย ไม่ดื้อด้น ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวงฉุดคร่าจนอาจไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล
๔. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๔ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์จะทำให้เป็นผู้ที่มีสุขุมเสียงไพเราะ พูดจาไม่น่ามีนวลชวนฟัง มีเหตุมีผล ชนิดที่เป็น "พุทธวาจา" มีโหหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาความสิ่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือ สามารถกล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

^{๒๐} วิ. ม. (ไทย) ๕/๒๘๕/๙๙.

^{๒๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, หน้า ๑๙.

๕. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๕ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มิสมองประสาธ ปัญญา ความคิดแจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉาน และทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนและเลอะเลือน ไม่เสียสติ วิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทรม ปัญญาอ่อนหรือปัญญานิ่ม

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก^{๒๒} ยังได้กล่าวอีกว่าอานิสงส์ของศีล ๕ มีดังกล่าวกว้างตัน สำหรับศีล ๘ ศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ ก็ย่อมมีอานิสงส์เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น ตามระดับและประเภทของศีลที่รักษา แต่ศีลนั้นแม้จะมีอานิสงส์เพียงไรก็ยังเป็นแต่เพียงการบำเพ็ญบุญบารมีในชั้นกลางๆ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเป็นแต่เพียงระบบหรือกติกาที่จะรักษากายและวาจาให้สงบ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษขึ้นทางกายวาจาเท่านั้น ส่วนทางจิตใจ นั้นศีลยังไม่สามารถที่จะควบคุมหรือทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ฉะนั้น การรักษาศีลจึงยังได้บุญน้อยกว่าการภาวนา เพราะการภาวนานั้น เป็นการรักษาใจ รักษาจิต และชักพอกจิตให้เบาบางจนหมดกิเลสคือ ความโลภ โกรธ และหลง อันเป็นเครื่องร้อยรัดให้บรรดาสรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ การภาวนาจึงเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงที่สุด ประเสริฐที่สุด ได้บุญมากที่สุด เป็นกรรมอันยิ่งใหญ่ เรียกว่า “มหัคคกรรม” อันเป็นมหัคคตกุศล

วคิน อินทสระ^{๒๓} กล่าวถึงอานิสงส์ของศีลว่า ศีลมีความไม่เดือดร้อนใจเป็นอานิสงส์ เย็นกายเย็นใจ เพราะไม่เห็นโทษเครื่องเศร้าหมองใดๆ ของตน เหมือนบุรุษหรือสตรีผู้ได้อาบน้ำ ชำระล้างร่างกายเรียบร้อยแล้ว บริโภคอาหารประณีตอันเป็นที่พอใจแล้ว ได้นั่งพัก ณ ร่มไม้ใหญ่ริมลำธาร อันมีน้ำใสสะอาด เมื่อรักษาศีลดีแล้วย่อมเป็นผู้มีศีลประจำใจ ประจำตน ศีลจะกลับมารักษาร่างกายเหมือนเราปลูกต้นไม้ รักษต้นไม้ รักษาดินไม่วายดี เมื่อต้นไม้เติบโตขึ้นย่อมหวนมารักษาผู้ปลูกนั่นเอง

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต^{๒๔} ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ ไว้ว่า

๑. ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน

๒. ทรัพย์สินสมบัติที่อยู่ในความปกครอง มีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาราวี เบียดเบียนทำลาย

๓. ระหว่างลูก หลาน สามี ภริยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสุก ไม่มีผู้คอยล่วงล้ำลักลั่นรายต่าง ครองกันอยู่ด้วยความเป็นสุข

๔. พุดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพุดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะ ด้วยสัตย์ด้วยศีล

๕. เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงลืมสติ

^{๒๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, *วิธีสร้างบุญบารมี*, หน้า ๒๐-๒๒.

^{๒๓} วคิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๙), หน้า ๔๔.

^{๒๔} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, “ประมวลคำสอนจากคตินิพนธ์คำสอนขององค์ท่าน พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต” [ออนไลน์] : www.onab.go.th. สืบค้นเมื่อ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๗.

ผู้มีศีล เป็นผู้ปลูกและส่งเสริมสุขบนหัวใจคนและสัตว์ทั่วโลกให้ มีแต่ความอบอุ่นไม่เป็นที่
ระแวงสงสัย ผู้ไม่มีศีลเป็นผู้ทำลายหัวใจคนและสัตว์ ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ศีล
นั้นอยู่ที่ไหน มีตัวตนเป็นอย่างไร ใครเป็นผู้รักษาแล้วก็รู้ว่า ผู้นั้นเป็นตัวศีล ศีลก็อยู่ที่ตนนี้ เจตนาเป็น
ตัวศีล เจตนา คือ จิตใจ คนเราถ้าจิตไม่มี ก็ไม่เรียกว่าตน มีแต่กายจะทำอะไรได้ ร่างกายกับจิตต้อง
อาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อจิตไม่เป็นศีล กายก็ประพฤติไปต่าง ๆ ผู้มีศีลแล้วไม่มีโทษ จะเป็นปกติ
แนบเนียนไม่หวั่นไหว ไม่มีเรื่องหลงหาหลงขอคนที่หา คนที่ขอ ต้องเป็นทุกข์ ขอเท่าไรยิ่งไม่มี ยิ่งอด
อยาก ยากเข็ญยิ่งไม่มี กายกับจิต เราได้มาแล้ว มีอยู่แล้ว ได้จากบิดามารดาพร้อมบริบูรณ์แล้ว จะทำ
ให้เป็นศีลก็รีบทำ ศีลมีอยู่ที่เรานี้แล้ว รักษาได้ไม่มีกาล ได้ผลไม่มีกาล ผู้มีศีล ย่อมเป็นผู้องอาจกล้า
หาญ ผู้มีศีล ย่อมมีความสุข ผู้จักมั่งคั่งบริบูรณ์ สมบูรณ์ ไม่อด ไม่อยาก ไม่จน ก็เพราะรักษาศีลได้สม
บูรณ์ จิตดวงเดียว เป็นศีลเป็นสมาธิ เป็นปัญญา ผู้มีศีลแท้ เป็นผู้หมดเวรหมดภัย

ในอรรถกถา คัมภีร์ปรมัตถทีปนี^{๒๕} ได้กล่าวถึงผลอันสืบเนื่องจากการปฏิบัติตามศีล ๕ ดังนี้

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๑. (เจตนางดเว้นจาก ปาณาติบาต)

๑. เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอวัยวะใหญ่่น้อย : องคปจจกสมนณาคตา
๒. ความถึงพร้อมด้วยส่วนสูงและส่วนกว้าง : อาโรหปริณาสมปตติ
๓. ความถึงพร้อมด้วยเขี้ยวไวไหวพริบ : ขวนสมปตติ
๔. ความเป็นผู้มีเท้าตั้งอยู่เหมาะสม : สุปติภูฐิตปาทตา
๕. ความสวยงาม : จารุตา
๖. ความเป็นผู้อ่อนโยน : มุทุตา
๗. มีความสะอาด : สุจิตา
๘. มีความกล้าหาญ : สุรตา
๙. ความเป็นผู้มีกำลังมาก : มหาพลตา
๑๐. ความเป็นผู้มีถ้อยคำสละสลวย : วิสญฐฐจนา
๑๑. เป็นผู้น่ารัก น่าพอใจ ของสัตว์ทั้งหลาย : สัตตานํ ปิยุมนาปตา
๑๒. ความเป็นผู้มีบริษัทไม่แตกแยกกัน : อภิซขปริสตา
๑๓. ความเป็นผู้ไม่สะดุ้งหวาดเสียว : อณมริตา
๑๔. ความเป็นผู้อื่นใคร่กำจัดได้ยาก : พุปปัสสิยา
๑๕. ความเป็นผู้ไม่ตายด้วยการปองร้ายของผู้อื่น : ปรุปกกเมน อมรณตา
๑๖. ความเป็นผู้มีบริวารมาก : มหาปรีวารตา
๑๗. ความเป็นผู้มีผิวดังทอง : สุวณฺณตา

^{๒๕} ชุ.อิตติ.อ. (ไทย) ๑/๔/๔๕๖-๔๕๗.

๑๘. ความเป็นผู้มีทรวงตรงงาม : สุธนฐานตา
๑๙. ความเป็นผู้มีอาพาธน้อย : อุปปาพาทตา
๒๐. ความเป็นผู้ไม่เศร้าโศก : อโศกตา
๒๑. ความเป็นผู้ไม่พลัดพรากจากของรักของชอบใจ : ปิยมนาเปหิ อวิปปโยคตา
๒๒. ความเป็นผู้มีอายุยืน : ทิฆายุตตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๒. (เจตนางดเว้นจาก อทินนาทาน)

๑. ความเป็นผู้มีทรัพย์ : มหาธนธณฺฐตา
๒. ความเป็นผู้มีโศกะอเนกอนันต์ : อนนตโศกตา
๓. ความเป็นผู้มีโศกะยั่งยืน : ธิโรโศกตา
๔. การได้โภคทรัพย์ตามที่ต้องการอย่างฉับพลัน: อิจฺฉิตานํ โภคา ขิปปปฏฺฐิลาโก
๕. การมีโศกะไม่ทั่วไปกับพระราชา : ราชาทิหิ อสาธารณโศกตา
๖. ความเป็นหัวหน้าในที่นั้นๆ : ตตถ ตตถ เชนฺฐกฺกาโว
๗. ความเป็นผู้ไม่รู้จักคำว่าไม่มี : นตฺถิภาวสฺส อชานนตา
๘. มีความเป็นอยู่อย่างสบาย : สุขวิหารตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๓. (เจตนางดเว้นจาก กาเมสุมิฉณาจาร)

๑. ความเป็นผู้ปราศจากข้าศึก : วิคตปจฺจตฺถิกตา
๒. ความเป็นที่รักเป็นที่พอใจของสรรพสัตว์ : สพฺพสฺตฺตานํ ปิยมนาปตา
๓. ความเป็นผู้มีปกติได้ของต่างๆ เช่น ข้าว น้ำ ผ้า และวัตถุเครื่องปกปิด : อนน

ปาวตตถจฺฉาตนาทึนํ ลาภิตา

๔. การนอนหลับสบาย : สุขสุปนตา
๕. การตื่นขึ้นมาสบาย : สุขปฏฺวิพฺพชฺฌนตา
๖. การพ้นจากภัยในอบาย : อปายภยวิโมกฺโข
๗. ความไม่ควรแก่การเกิดเป็นหญิงเป็นกะเทย: อิตฺถิภาวนปฺสฺสกาวานํ อภพฺพตา
๘. ความเป็นผู้ไม่โกรธ : อกุโธชนตา
๙. ความเป็นผู้มีปกติทำจริง : สจฺจการิตา
๑๐. ความเป็นผู้ไม่เก้อเขิน : อมฺงกุฏฺตตา
๑๑. ความเป็นผู้มีความสุข ด้วยการรับเชิญ : อารานฺสุขตา
๑๒. ความเป็นผู้มีอินทรีย์บริบูรณ์ : ปริปุณฺณินฺทฺริยตา
๑๓. ความเป็นผู้ปราศจากความระแวง : นิราสฺงกตา
๑๔. ความเป็นผู้มีความขวนขวายน้อย : อปฺโปสฺสกุฏฺตตา

๑๕. ความเป็นผู้อยู่อย่างเป็นสุข : สุขวิหารตา
๑๖. ความเป็นผู้ไม่มีภัยจากที่ไหนๆ : อุกุโทยตา
๑๗. ความเป็นผู้ไม่มีการพลัดพรากจากของรัก : ปิยวิปโยคาภาโว

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๔. (เจตนางตเว้นจาก มุสาวาท)

๑. ความเป็นผู้มีอินทรีย์ผ่องใส : วิปสนนินทริยตา
๒. ความเป็นผู้ไม่ปกติพูดด้วยคำสละสลวย : วิสญฐมธรรภาณิตา
๓. ความเป็นผู้มีฟันเรียบเสมอทั้งขาว ทั้งสะอาด : สมสิตสุทฺถนตตา
๔. ความเป็นผู้ไม่อ้วนจนเกินไป : นาติถูลตา
๕. ความเป็นผู้ไม่ผอมจนเกินไป : นาติกีสตา
๖. ความเป็นผู้ไม่ต่ำเกินไป : นาตริสสตา
๗. ความเป็นผู้ไม่สูงเกินไป : นาติทิมตา
๘. ความเป็นผู้มีสัมผัสเป็นสุข : สุขสมผสสตา
๙. ความเป็นผู้มีกลิ่นปากหอมเหมือนดอกอูบล : อุปลคนธมุขตา
๑๐. ความเป็นผู้มีบริษัทเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาท : สุตฺตสูกปริสตา
๑๑. ความเป็นผู้มีวาจาเชื่อถือได้ : อาเทยฺยวจนตา
๑๒. ความเป็นผู้มีลิ้น อ่อน แดงและ บางเหมือนกลีบดอกอูบล: กมลทลสทิสฺมทุโลหิตนย

ชีวหตา

๑๓. ความเป็นผู้ไม่หดหู่ : อลีนตา
๑๔. ความเป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน : อนฺทุตตตา

อานิสงส์จากการปฏิบัติตามศีลข้อ ๕. (เจตนางตเว้นจาก สุราเมรยมัชชะ)

๑. ความเป็นผู้ไม่ประมาทในกิจและ ธรรมเนียม ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน: อติตนา
อนาคตปัจจุปนเนสฺส กิจจกรณียสฺส อุปปมาทตา
๒. ความเป็นผู้มีญาณ ในกิจการควรทำที่เกิดขึ้น : ปฏิกาณวณตตา
๓. ความเป็นผู้มีสติปรากฏอยู่ทุกเมื่อ : สทา อุปฏฺฐิตสตีตา
๔. ความเป็นผู้มีปัญญา เกิดขึ้นทุก-สถาน ในเมื่อมีกิจและกรณียกิจเกิดขึ้น: อุปฺปนเนสฺส
กิจจกรณียสฺส สพฺพญฺฐานุปตฺติกปฏิกาณวณตตา
๕. ความเป็นผู้ไม่เกียจคร้าน : อนลสตา
๖. ความเป็นผู้ไม่โง่เขลา : อชฺพตา
๗. ความเป็นผู้ไม่บ้าใบ้ : อมฺฤคตา
๘. ความเป็นผู้ไม่หวาดสะดุ้ง : อจฺจนมฺริตา

๙. ความเป็นผู้ไม่มีการแข่งดี : อสารมฤตา
๑๐. ความเป็นผู้ไม่มีความริษยา : อนิสสุกิตา
๑๑. ความเป็นผู้ไม่ตระหนี่ : อมจุนริตา
๑๒. ความเป็นผู้มีปกติกล่าวคำสัตย์ : สจจวาทิตา
๑๓. ความเป็นผู้มีปกติไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ : อปิสฺสน อพฺรฺส

อสมณูปปาปาวาทิตา

๑๔. ความเป็นคนกตัญญู : กตญฺญตา
๑๕. ความเป็นคนกตเวที : กตเวทีตา
๑๖. ความเป็นผู้มีโศกะ : โภควนฺตตา
๑๗. ความเป็นผู้มีศีล : สีสฺวานตฺตา
๑๘. ความเป็นผู้ซื่อตรง : อุชฺชุตตา
๑๙. ความเป็นผู้ไม่โกรธ : อกฺโกธนฺตา
๒๐. ความเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยหิริและ โอตตัปปะ : หิริโรตตปฺปสสมฺปนฺนตา
๒๑. ความเป็นผู้มีความเห็นตรง : อุชฺชุกฺกมฺมิตตา
๒๒. ความเป็นผู้มีใจใหญ่ : มหตฺตตตา
๒๓. ความเป็นผู้ฉลาด : ปณฺทิตตา
๒๔. ความเป็นผู้ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งมิใช่ประโยชน์ : อุตถานตฺถกฺกุสลตา

จะเห็นได้ว่าผลแห่งอานิสงส์ของการรักษาศีลที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้นนั้น การรักษาศีลนั้นมีอานิสงส์มาก แม้เพียงตั้งใจรักษาศีลแต่เพียงข้อเดียว ยังได้รับอานิสงส์มาก ถ้าตั้งใจรักษาทั้ง ๕ ข้อ จะมีอานิสงส์อย่างมาก ดังมีเรื่องเล่าถึงอานิสงส์ของศีล ๕ ไว้ในพระคัมภีร์ต่างๆ มากมาย ขอนำมาเล่าแต่บางเรื่องพอเป็นอุทาหรณ์ดังต่อไปนี้ ในคัมภีร์ วิกิมาณวัฏฏ^{๒๖} มีเรื่องเล่าถึงผู้รักษาศีล ๕ ไปเกิดในสวรรค์เทวโลก ดังนี้

สตรีผู้รักษาศีล ๕ ในครั้งพุทธกาล มีอุบาสิกาสาวหนึ่งคนในพระนครสาวัตถี มีความรักดีซื่อสัตย์ต่อสามี มีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย รักษาศีล ๕ โดยบริสุทธิ์ และ ถวายทานตามสมควรแก่ทรัพย์สมบัติ ครั้นตายลงก็ไปบังเกิดในภพสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ท่านมหาโมคคัลลานะเถระ พระอัครมหาสาวกผู้มีฤทธิ์ ได้จาริกสอบถามไปในเทวโลก เช่นเคยปฏิบัติมา และท่านได้ไปยังวิมานนั้น เทพธิดาเจ้าของวิมานก็ออกมาถวายนมัสการพระเถระจึงไต่ถาม ท่านทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมี อานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้ และด้วยบุญอะไร ผิพรรณของท่านจึงสว่างไสว ไปทั่วทุกทิศ เมื่อท่านพระโมคคัลลานะเถระถามแล้ว เทพธิดานั้นก็ตั้งใจที่มีผู้ถาม จึงพยากรณ์ปัญหาถวายว่าเมื่อดิฉันเป็นมนุษย์อยู่ในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย ดิฉันเป็นอุบาสิกาของพระบรมศาสดาผู้มีจักขุ ดิฉันงดเว้นจากปาณาติบาต เว้นขาดจากการถือเอา

^{๒๖} ชุ.วิ.(ไทย) ๒๖/๑๗-๑๘, ๑๐๔-๑๐๕

สิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในโลก ไม่ดื่มน้ำเมา อีกทั้งไม่พูดเท็จ ยินดีอยู่ด้วยสามีของตน เป็นผู้มึนจิตใจ เลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ถวายทาน คือ ข้าวและน้ำ อย่างไพบูลย์ ด้วยความเคารพ

อีกตัวอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องของบุรุษผู้รักาศิล ๕ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้พระนครราชคฤห์ สมัยนั้น ในพระนครราชคฤห์ มีอุบาสกผู้หนึ่งเป็นคนมีศรัทธา เลื่อมใสในพระรัตนตรัย ตั้งอยู่ในศีล ๕ และสมาทานอุโบสถศีลในวันอุโบสถ ก่อนอาหารเช้าก็ถวายทานแก่พระภิกษุทั้งหลายตามสมควรแก่สมบัติของตน ครั้งรับประทานอาหารแล้ว ก็นุ่งผ้าที่สะอาด ห่มผ้าสะอาด ตกตอนบ่าย ก็ให้คนรับใช้ถือพานะ ๘ อย่าง ตามไปยังพระวิหาร แล้วถวายพานะแด่พระภิกษุสงฆ์ แล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าและฟังธรรม อุบาสกนั้นสร้างสมสุจริตทางทานและศีล เป็นอันมากดังกล่าวนี้นี้ ด้วยความเคารพ ครั้นจุติจากโลกนี้ ก็ขึ้นไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วยบุญญาภพของอุบาสกนั้น มีช้างทิพขนาดใหญ่มาก ผีอกผ่องทั่วทั้งตัว เกิดขึ้นเป็นพาทนะ เทวบุตรก็ขึ้นขี่ช้างนั้น ห้อมล้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ไปเที่ยวเล่นอุทยานเป็นครั้งเป็นคราว ด้วยทิพยานุภาพอันยิ่งใหญ่ ครั้นกาลวันหนึ่ง ณ ราตรีกาลเที่ยงคืน เมื่อรำลึกได้ด้วยความกตัญญูมาดึกเดือน เทวบุตรนั้นจึงขึ้นขี่ช้าง พร้อมด้วยบริวารหมู่มาก แล้วลงจากเทวโลกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทานพระวงศ์สะเทระ ยืนเฝ้าอยู่ใกล้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้กราบทูลขออนุญาตพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วถามเทวบุตรนั้นว่า “ท่านขี่ช้างตัวใหญ่ เป็นช้างชั้นเยี่ยมยอด ผีอกทั้งตัว มีหมูนารีห้อมล้อม ออกจากวนอุทยานมีรัศมีส่องสว่างไปทั่วทุกทิศประดุจดวงดาวประกายพริ้ว ผีพรรณของท่านสดใสเช่นนี้ ท่านเป็นมนุษย์ ท่านได้ทำบุญอะไรไว้ ท่านจึงมีอานุภาพรุ่งเรืองอย่างนี้และด้วยบุญอะไร ผีพรรณของท่านจึงสว่างไสวไปทั่วทุกทิศ เทวบุตรนั้นจึงพยากรณ์ปัญหาถวายว่า “ เมื่อข้าพเจ้าเป็นมนุษย์ ข้าพเจ้าเป็นอุบาสกของพระบรมศาสดาผู้มีพระจักขุ ข้าพเจ้างดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป ดงดขาดจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่กล่าวคำเท็จ และยินดีอยู่ด้วยภรรยาของตน ข้าพเจ้าเป็นผู้มึนจิตใจเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้ถวายทาน คือ ข้าวและน้ำอย่างไพบูลย์ ด้วยความเคารพ ผีพรรณของข้าพเจ้าสดในเช่นนี้ สำเร็จ ณ ที่นี้ ด้วยกรรมนั้น โภคะทั้งหลายอันเป็นที่รักของใจทุกสิ่งทุกอย่าง เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้าด้วยกรรมนั้น

การรักษาศีลให้ดีในเบื้องต้นเสียอย่างหนึ่งแล้ว คุณธรรมความดีในเบื้องสูง จะเกิดขึ้นสืบเนื่องติดตามาเอง (ศีลมีประโยชน์และอานิสงส์สืบเนื่องโดยลำดับขั้นตอน) ดังจะเห็นได้จากพระพุทธดำรัสซึ่งตรัสไว้แก่ท่านพระอานนท์เถระดังต่อไปนี้ ดูก่อนอานนท์ ศีลทั้งหลายที่เป็นกุศล

๑. มี ความไม่เดือดร้อน เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ความไม่เดือดร้อน
๒. มี ปราโมทย์ (ความชื่นบาน) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ประโยชน์
๓. มี ปิติ (ความอิ่มเอิบ) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ปิติ
๔. มี ปัสสัทธิ (ความสงบ) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ปัสสัทธิ
๕. มี สุข (ความสุข) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์สุข

๖. มี สมาธิ (ความตั้งใจมั่น) เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์สมาธิ
๗. มี ยถาภูตญาณทัสสนะ (ความรู้ความเห็นตามความเป็นจริง) ได้แก่ ตรุณะวิปัสสนา เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ยถาภูตญาณทัสสนะ
๘. มี นิพพิทา (ความเบื่อหน่าย) ได้แก่ พลละวิปัสสนา และวิราคะ (ความปราศจากความกำหนัด) ได้แก่ อริยมรรค เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์นิพพิทาและวิราคะ
๙. มี วิมุตติ (ความหลุดพ้น) ได้แก่ อริยผล (อรหัตตผล) และ ญาณทัสสนะ (ความรู้ความเห็น) ได้แก่ ปัจจเวกขณะญาณ เป็นประโยชน์ เป็นอานิสงส์ ดูก่อนอานนท์ ศิลทั้งหลายที่เป็นกุศล ย่อมบริบูรณ์เพื่อความเป็นพระอรหันต์ ด้วยประการฉะนี้แล^{๒๗}

๓.๔ อานิสงส์ที่ได้รับจากการเจริญภาวนา

การภาวนา เป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุด ยิ่งใหญ่ที่สุด มี ๓ อย่างคือ สมถภาวนา (การทำสมาธิ) และ วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา) แยกอธิบายได้คือ สมถภาวนา (การเจริญสมาธิ) ได้แก่การทำจิตให้เป็นสมาธิ หรือ เป็นฌาน ซึ่งเป็นการทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่ฟุ้งส่านแผ่ส่ายไปยังอารมณ์อื่น พระพุทธองค์ทรงบัญญัติแบบอย่างการภาวนาไว้ ๔๐ ประการ เรียกว่า “กรรมฐาน ๔๐” จะเลือกปฏิบัติวิธีใดก็ได้ แต่ไม่ว่าจะปฏิบัติวิธีใดก็ตาม จำเป็นต้องรักษาศีลให้ครบถ้วนบริบูรณ์ตามเพศของตนก่อน เช่นเป็นฆราวาส ต้องรักษาศีล ๕ เป็นอย่างน้อย

วิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา) เป็นการทำให้ใคร่ครวญ หาเหตุและผลในสภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เรียกกันว่า ชันธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ว่าล้วนเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ได้แก่

๑. อนิจจัง คือไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน
 ๒. ทุกขัง ได้แก่ “สภาพที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้” เกิดมีแล้วย่อมดับ ในที่นี้รวมทั้งร่างกายและจิต อารมณ์ต่าง ๆ ย่อมเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นสุขหรือทุกข์
 ๓. อนัตตา ได้แก่ “ความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สิ่งของ” โดยสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเกิดเพราะสิ่งปัจจัย เมื่อเกิดแล้วชั่วคราาก็เปลี่ยนแปลง แตกสลาย กลับสู่สภาพเดิม
- อารมณ์ของวิปัสสนาเป็นอารมณ์จิตที่ใคร่ครวญหาเหตุและผลในสังขารธรรมทั้งหลาย จนรู้แจ้งเห็นจริงว่าทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา แล้วจึงเข้าสู่กระแสธรรม ตัดกิเลสได้ เกิดเป็นปัญญา จิตเกิดความเบาและใสสะอาด บางจากกิเลสทั้งหลาย คลายจากอุปาทาน คือ ความยึดมั่นถือมั่น คลายจากความต้องการในลาภ ยศ สรรเสริญ สุขทั้งหลาย ความโลภ ความโกรธ และความหลง จนหมดสิ้นจากกิเลสทั้งปวง บรรลุซึ่งพระอรหัตผล

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน อง. ทสก. (ไทย) ๒๔/๑/๒-๓.

การเจริญวิปัสสนาภาวนา จักต้องเริ่มต้นจากการทำสมาธิให้ได้ก่อน โดยมีวิธีการคือไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถอะไร คือ ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง หรือนอน ให้คิดและใคร่ครวญเสมอถึงความจริง ๔ ประการว่า

๑. ไม่มีใครเอาชนะความตายได้ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งทรงบรรลุถึงพระธรรมอันยิ่งใหญ่ ก็ยังต้องทรงทอดทิ้งพระสรีระร่างกายไว้ในโลกผู้ที่คิดถึงความตายย่อมเป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต ไม่มัวเมาในชีวิต ไม่หลงและมัวเมาในอำนาจวาสนา ตำแหน่งหน้าที่เร่งทำบุญกุศล เมื่อจิตมีการพิจารณาเช่นนั้นนานเข้า ก็จะสงบ

๒. มีจิตใคร่ครวญถึง อสุภกรรมฐาน คือพิจารณาว่าร่างกายคนเรานี้ไม่เที่ยงวันเวลายุ่งยามพรากความสวยงามไป จนในที่สุดอย่างเข้าสู่วัยชราที่จักหาความงดงามไม่ได้เลย และทันใดที่เราตายลงซากของเราก็จะหาความสวยงามน่ารักน่าเสนหาไม่ได้ ขึ้นอดีต สังกลิณเหม็น เน่าเปื่อยและในที่สุดจะไม่มียะโรคงเหลือเอาไว้เลย

๓. มีจิตใคร่ครวญในกายคตานุสสติ เห็นความโสโครกของร่างกายว่าแท้ที่จริงแล้วร่างกายคนเราคือที่รวมของสิ่งโสโครก บรรจุอยู่ในกระเพาะอาหาร มีการขับถ่ายออกทางทวารทั้งหลาย แม้แต่อวัยวะก็ประกอบด้วยน้ำเลือด น้ำเหลือง เนื้อเยื่อ หากไม่มีผิวหนังห่อหุ้มแล้ว ย่อมน่าเกลียด ไม่น่ารัก น่าเสนหาแม้แต่น้อย เมื่อพิจารณาได้ดังนี้บ่อย ๆ จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในสังขาร ทั้งของตนเองและผู้อื่น ทำให้จิตมีกำลัง น้อมไปสู่อารมณ์อันวางเฉย ไมยินดียินร้ายในร่างกาย

๔. มีจิตใคร่ครวญถึงธาตุกรรมฐาน คือพิจารณาแยกเห็นความจริงว่าร่างกายนี้เป็นแต่เพียงธาตุ ๔ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ที่มาประชุมกันชั่วคราวเท่านั้นเอง แล้วก็จะแตกสลายตายไป กลับไปสู่ธาตุเดิม จึงไม่ควรหลงตัวตน ดิ้นรนแสวงหาสะสมทรัพย์ อำนาจ ยศ ศักดิ์ มากมาย เพราะเมื่อตายแล้ว ก็จะเอาอะไรไปไม่ได้เลย^{๒๘}

ดังนั้น การเจริญภาวนานอกจากจะได้รับอานิสงส์ทำให้ไปเกิดบนพรหมโลกทั้ง ๒๐ ชั้น ตามฐานของกำลังของสมาธิ กำลังของฌานแล้ว การเจริญภาวนายังมีอานิสงส์มีผลประโยชน์ ๔ ประการ ดังนี้

๑. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว เป็นไปเพื่อทวิภวธรรมสุขวิหาร คือการอยู่ที่เป็นสุขในชีวิตปัจจุบัน

๒. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว เป็นไปเพื่อการได้ญาณทัสสนะ

๓. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว เป็นไปเพื่อสติและสัมปชัญญะ

๔. สมาธิภาวนาที่เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว เป็นไปเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย^{๒๙}

^{๒๘} น.นันทวันมณี, **แสงสว่างกลางใจ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลิน, ๒๕๔๙) หน้า ๑๒๒-๑๔๒.

^{๒๙} อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๔๑/๕๗; ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๓๓/๒๓๓.

๓.๕ บุญวิบาก การให้ผลของบุญ

คำว่า บุญวิบาก ที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงนี้ หมายถึง การให้ผลของบุญ คือ เมื่อบุคคลได้กระทำความกุศลกรรมที่ดีได้ชื่อว่าเป็นบุญเป็นกุศล บุคคลนั้นย่อมได้รับผลแห่งคุณความดีที่ตนได้ทำไว้ตอบแทน ในการนี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงประเภทของบุญและคุณสมบัติการให้ผลของบุญก่อนดังนี้ คือ

๓.๕.๑ คุณสมบัติของบุญ

คุณสมบัติของบุญที่จะตามให้ผลแก่ผู้ทำบุญมีทั้งหมด ๘ ข้อ คือ

๑. ขำระกาย วาจา ใจ ของผู้ทำให้สะอาดได้
๒. นำความสุขความเจริญมาให้ผู้ทำ
๓. ติดตามตนไปทุกที่ แม้ไปเกิดข้ามภพข้ามชาติ
๔. เป็นของเฉพาะตน ใครทำใครได้ ไม่มีใครจะลักขโมยไปได้
๕. บุญนำมาซึ่งโภคทรัพย์สมบัติทั้งหลาย
๖. ให้มนุษยสมบัติ ทิพย์สมบัติ นิพพานสมบัติ แก่เราได้
๗. เป็นปัจจัยให้บรรลุมรรคผลนิพพาน
๘. เป็นเกราะป้องกันภัยในวิภวสงสาร

๓.๕.๒ ประเภทของบุญในกาลก่อน

ประเภทของบุญในกาลก่อนแบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๑. บุญช่วงไกล คือ คุณความดีที่เราทำจากภพชาติก่อน มาจนถึงวันคลอດจากกรรมมารดา บุญช่วงไกล เป็นบุญที่ได้สั่งสมมาแต่ภพชาติก่อน ส่งผลให้เราเห็นในชาติปัจจุบันเปรียบเสมือนผลไม้ที่คั่ดพันธุ์ดีมาแล้ว รสโอชะของมันย่อมติดมาในเมล็ด เมื่อนำมาเมล็ดนั้นมาปลูก ต้นของมันย่อมให้ผลที่รสชาดอร่อยทันทีโดยไม่ต้องทะนุบำรุงมาก คนเราก็เช่นเดียวกัน ถ้าในอดีตชาติสะสมความดีมาพอ เกิดมาชาตินี้ก็เป็นคนใจใส ใจสะอาดบริสุทธิ์มาตั้งแต่เด็ก มีสติปัญญามาแต่กำเนิด รูปร่างสง่างาม ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีโอกาสสร้างความดีได้มากกว่าคนอื่นทั้งหลาย ถ้าไม่ประมาทหมั่นสะสมความดีในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอีก ก็จะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าประมาทไม่เอาใจใส่ในการทำความดีในปัจจุบันก็เปรียบต้นไม้ยอดด้วน ยากที่จะเจริญเติบโตไปได้

๒. บุญช่วงใกล้ คือ คุณความดีที่เราทำในภพชาติปัจจุบัน ตั้งแต่คลอດจนถึงเมื่อวานนี้ บุญช่วงใกล้ยังหมายถึงคนที่ทำความดีตั้งแต่เล็กเรื่อยมาเช่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียร คบคนดีเป็นมิตร ฝึกใจให้ผ่องใสมาตั้งแต่เด็ก ความคิด คำพูด การทำงาน ย่อมดีกว่าบุคคลอื่นในวัยเดียวกัน เมื่อเติบโตขึ้น ย่อมมีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าผู้อื่น

๓.๕.๓ บุญวิบาก การให้ผลของบุญ

บุญวิบาก คือ การให้ผลของบุญนี้ สามารถให้ผลได้ ๔ ระดับ คือ

๑. ระดับจิตใจ เป็นบุญที่เกิดผลทันที คือทำความดีเมื่อใดบุญก็เกิดทันทีทันใด ไม่ต้องรอชาติหน้า เกิดขึ้นเองในใจของเรา ทำให้สุขภาพทางใจดีขึ้น คือมีใจเยือกเย็น ตัณห์ไม่หวั่นไหวต่อคำยกยอหรือคำตำหนิติเตียน สมรรถภาพของใจดีขึ้น คือ เป็นใจที่สะอาดผ่องใส ใช้คิดเรื่องราวต่างๆ ได้รวดเร็ว ว่องไว ลึกซึ้ง กว้างไกล รอบคอบ เป็นระเบียบ และตัดสินใจได้ฉับพลันถูกต้องไม่ลังเล

๒. ระดับบุคลิกภาพ คนที่ทำทานรักษาศีล เจริญภาวนา อย่างสม่ำเสมอจะทำให้มีจิตใจที่สงบ แข็งแรง เบิกบาน ชุ่มชื้น นอนหลับสบาย ไม่มีความกังวลหม่นหมอง หน้าตาผิวพรรณจึงผ่องใส ใจเปี่ยมไปด้วยบุญ ไม่คิดโลภ อยากได้ของใคร ไม่คิดสร้างความเดือดร้อนให้ใคร มีแต่ช่วยเหลือเขา จึงมีความมั่นใจในตัวเอง มีความมองอาจสง่างามอยู่ในตัว ไปที่ไหนก็สามารถวางตัวได้พอเหมาะพอดี บุคลิกภาพย่อมดีขึ้นเป็นลำดับ

๓. ระดับวิถีชีวิต วิถีชีวิตของคนเรา เกิดจากการสรุปผลบุญและผลบาปที่เราได้ทำมา ตั้งแต่ภพชาติก่อนๆจนถึงภพชาติปัจจุบัน เป็นผลของบุญระดับจิตใจและระดับบุคลิกภาพ ร่วมกันชักนำให้เราได้รับสิ่งที่น่าปรารถนาตอบสนองมาจากภายนอก เช่น ได้รับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข การที่เราทำดีและวิถีชีวิตของเราจะดีเต็มที่หรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับบุญเก่าหรือบาปในอดีตที่เราเคยทำไว้ด้วย จึงเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ทำให้คนบางคนเข้าใจผิด คิดว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี เพราะบางครั้งขณะที่เราตั้งใจทำความดีอยู่ กลับถูกใส่ร้ายป้ายสี หรือประสบเคราะห์กรรม ทำให้หมดกำลังใจการทำความดี แท้ที่จริงแล้ว ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะในขณะนั้น ผลบาปที่เราเคยทำไว้ในอดีตตามให้ผลอยู่ แต่บุญที่เรา กำลังทำอยู่ในปัจจุบันก็มิไร้ผล เมื่อเราตั้งใจทำบุญไปโดยไม่ย่อท้อ บุญย่อมจะส่งผลให้เคราะห์กรรมนั้นหมดสิ้นไปโดยเร็ว และได้รับความสุขความสำเร็จได้ในที่สุด

๔. ระดับสังคม เมื่อเราทำความดีมาแล้วอย่างเต็มที่ไม่ว่าจะไปอยู่สังคมใดบุญก็จะส่งผลให้เป็นบุคคลที่สังคมยอมรับนับถือ ได้เป็นผู้นำของสังคมนั้น และจะเป็นผู้ชักนำคนในสังคมให้ทำความดีตามอย่าง ทำให้เกิดความสงบร่มเย็น และความเจริญก้าวหน้าขึ้นในสังคมนั้นๆด้วย

๓.๕.๔ ตัวอย่างการให้ผลของบุญวิบาก

ตัวอย่างการให้ผลของบุญวิบากนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวอย่างการให้ผลของบุญนำมาแสดงให้เห็นเพื่อเป็นตัวอย่างการทำหน้าที่ให้ผลของบุญที่เราได้ทำความดีนั้นย่อมไม่หายไปไหนบุญจะตามให้ผลเราทุกที่ที่เราไปติดตามไปแม้กระทั่งภพชาติหน้า บุญวิบากสามารถให้ผลได้ ดังนี้

๑. ผู้ที่มีอายุยืน เพราะในอดีตไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
๒. ผู้ที่ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ เพราะในอดีตไม่รังแกหรือทรมานสัตว์
๓. ผู้ที่มีพละทานมัยสมบูรณ์ เพราะในอดีตให้ทานด้วยข้าวปลาอาหารมากมาย
๔. ผู้ที่มีผิวพรรณงาม เพราะในอดีตรักษาศีล และให้ทานด้วยเสื้อผ้าเครื่องนุ่มห่มมากมาย

๕. ผู้ที่มีอำนาจมีคนเกรงใจ เพราะในอดีตมีมุทิตาจิต ใครทำความดีก็อนุโมทนา ไม่อิจฉา ริษยาใคร เป็นเหตุให้ปัจจุบันมีคนเกรงขาม

๖. ผู้ที่ร่ำรวยมีโรคทรัพย์มาก เพราะในอดีตให้ทานมามาก

๗. ผู้ที่เกิดในตระกูลสูง เพราะในอดีตบูชาคนที่ควรบูชา

๘. ผู้ที่ฉลาดมีสติปัญญาดี เพราะในอดีตคบบัณฑิต ฝึกสมาธิเจริญภาวนามากและไม่ดื่มสุรายาเมา^{๓๐}

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องวิจัยเรื่องอานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาในประเด็นต่างๆต่อไปนี้ คือ ความหมายของอานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนา พบว่า อานิสงส์ของบุญ หมายถึง ผลที่จะได้รับคือผลตอบแทนที่บุคคลจะได้รับนั่นเอง หรือกระแสแห่งการ ไหลมาเรื่อยๆของสิ่งที่จะได้รับ สิ่งที่บุคคลพึงจะได้รับจากการทำความดี ที่เรียกว่าเป็นบุญ เป็นกุศลที่ดี งาม อานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนายังสามารถแยกออกเป็นอานิสงส์ที่ได้รับจากการถือศีลข้อที่ ๑ ถึง ข้อที่ ๕ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการให้ทาน อานิสงส์ของการเจริญภาวนา อานิสงส์ของการให้ทานนั้น บุคคลที่ให้ทานพึงจะได้รับคือ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ และผู้ให้ทาน ย่อม มี สุขะ พละ อายุ วรรณะ

ในส่วนของอานิสงส์ที่จะได้รับการรักษาศีล คือ ผู้ที่รักษาศีลไม่ต่างพร้อย ย่อมเป็นผู้ไม่มีเวรมียภัย เป็นผู้ไม่ต้องสาตราอาวุธของมีคม เป็นผู้รอดปลอดภัยไม่มีภัยอันตรายใดๆทำร้ายได้

อานิสงส์ของการเจริญภาวนานั้น จะทำให้ได้ไปเกิดบนพรหมโลกหลังจากสิ้นชีวิต และทำให้ได้รับญาณทัศนะ ทำให้มีสติสัมปชัญญะ และทำให้กิเลสสิ้นไป

บุญญวิบาก เป็นการให้ผลของบุญที่บุคคลพึงจะได้รับจากการทำความดี ได้แก่ ผู้ที่มีอายุยืน เพราะในอดีตไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ผู้ที่ร่ำรวยมีโรคทรัพย์มาก เพราะในอดีตให้ทานมามากที่ฉลาดมีสติปัญญาดี เพราะในอดีตคบบัณฑิต ฝึกสมาธิเจริญภาวนามากและไม่ดื่มสุรายาเมา เป็นต้น

^{๓๐} พระสมชาย ฐานวุฑโฒ, มงคลชีวิต ฉบับธรรมทายาท, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมพุทธศาสตร์สากล ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ , ๒๕๓๙) , หน้า ๔๔-๔๖.